

Oorzaken van onbedoelde moeilijkheden in de Eindtoets Basisonderwijs

In het proefschrift dat Tamara van Schilt-Mol op 20 juni 2007 verdedigde aan de Universiteit van Tilburg, doet ze verslag van haar onderzoek naar de oorzaken van onbedoelde moeilijkheden in de Eindtoets Basisonderwijs. Het onderzoek dat bedoeld is als een kwaliteitscontrole op de toets, is mede gefinancierd door Cito.

Toetsen kunnen opgaven bevatten die onbedoeld nadelig uitpakken voor bepaalde groepen leerlingen, is uit eerder onderzoek gebleken. Tamara van Schilt-Mol onderzocht of er nadelig werkende opgaven zaten in de Eindtoets Basisonderwijs 1997 en wat daarvan de oorzaken zijn. Met behulp van statistische analyses vond zij 21 van de 240 opgaven in de toets die nadelig werkten voor leerlingen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Maar er waren ook 11 opgaven die juist in hun voordeel bleken te werken.

Van deze in totaal 32 opgaven waren er 9 opgaven waarbij sprake is van zogenaamde 'itembias', dat wil zeggen een moeilijkheid die niet terug te voeren is tot de vaardigheid die de opgave beoogt te meten. Aanpassing van deze opgaven is gewenst. Ook bij 5 andere opgaven verdient wijziging volgens de onderzoekster aanbeveling. Van deze in totaal 14 opgaven behoren 4 opgaven tot het onderdeel Wereldoriëntatie, een onderdeel dat niet 'meetelt' bij de berekening van de score waarop het advies van de Cito-toets gebaseerd is (standaardscore). Tien tellen er dus wel mee. Het totale effect van deze tien opgaven met onbedoelde moeilijkheden bedraagt minder dan één standaardscorepunt. Dit effect is zo klein dat het gerechtvaardigd is te concluderen dat de Cito-toets neutraal is: leerlingen van allochtone afkomst worden niet benadeeld en niet bevoordeeld.

Van Schilt-Mol testte de precieze werking van de opgaven door ze voor te leggen aan leerlingen en leerkrachten van groep 8, Pabo-studenten, taalkundigen, toetsconstructeurs en onderwijskundigen. Daarbij liet ze haar informanten hardop denken en de opgaven beoordelen met plussen en minnen. Uit de analyses kwam onder meer naar voren dat sommige illustraties bij de opgaven onder allochtone leerlingen tot verwarring leiden. Een andere oorzaak van onbedoelde nadeligheid van de opgaven is de aanwezigheid van standaard-antwoordmogelijkheden zoals 'geen fout' of 'zo laten staan'. En een derde categorie problemen wordt veroorzaakt door taalgebruik dat te moeilijk is voor leerlingen met een geringere taalvaardigheid Nederlands. Om deze vermoedelijke oorzaken van onbedoelde moeilijkheden te toetsen heeft zij vervolgens de opgaven aangepast en opnieuw statistisch onderzocht. De genoemde oorzaken werden bevestigd door de analyse.

Op basis van de resultaten stelt Van Schilt-Mol voor opgaven van tevoren te testen onder leerlingen van groep 8, met behulp van de hardop-denkmethode en de plus-en-minmethode. Daarnaast zou extra aandacht moeten worden besteed de geschiktheid van illustraties. Standaardantwoorden zouden ten slotte moeten worden vermeden, evenals moeilijke woorden of uitdrukkingen die geen betrekking hebben op het getoetste kennisdomein.

Sinds 2002 heeft Cito de analyses van de gegevens van het onderzoek waarop de selectie van opgaven gebaseerd is al zodanig uitgebreid, dat het nog beter mogelijk is de selectie van opgaven met onbedoelde moeilijkheden te voorkomen. Bovendien is een aantal opgaventypen reeds aangepast. Zo komt de standaardantwoordmogelijkheid 'geen fout' bijvoorbeeld niet meer voor. Uiteraard zal Cito ook de overige aanbevelingen van Van Schilt-Mol ter harte nemen en waar mogelijk implementeren in haar constructieproces.